סאַלאַמאַנדריע

זאַמלהעפט פון צייט צו צייט

רעדאַגירט דורך

אימשע זינגער

העפט № 1 תרפג. פרייז: 2000 מארק.

אַרויסגעגעבן דורך

א. זינגער. און י. ש. א. קראַנענבערג.

געזעצט ביי נ. קראַנענבערג בילגורייא (פלך לובלין).

Drukarnia Kaminera w Biłgoraju

דער באַנאַלער פוטוריזם.

איך בין מודה, אַז כ'בין ערשט מיטן רוסישן „פוטוריזם" מיט אונדזער גענוואָר-געוואָרן, וואָס אַזוינס ס'באַטייטן די ווערטער „באַנאַל", „אויסגעדראָשן" און נאָך אַסאַך אַזעלכע אויסדרוקן, וואָס פולן היינט אָן די שפאַלטן פון זייערע מאמרים, אַקוראַט ווי דער מיוחס'דיקער „תכלת" פולט-אָן די העבראישען פאָעזיע. אין מיינע צייטן, כ'מיין פאַר די מלחמה, איז אַ רוסישער באַנקנאָט געשטאַנען שמטות און יובלים אויף איין אָרט און אַ בוך איז אויך אַזוי לאַנג פריש געווען. היינט פליען ליטעראַרישע פאָרמען עקספרעסיאָניסטיש, מאַכן דורך שיער נישט אַזאַ וועג, ווי אַן עלעקטרישער שטראָם. און ס'איז אַ גרויסע סכנה, אַז אַ מחבר זאָל לאָזן אַזוי לאַנג זיין בוך אין מאַנוסקריפט, ווי דאָס האָט אַמאָל געטון — אַ ענגלישער פאָעט און ענלעכע. אין דער צייט וואָלט עס געוואָרן נישט נאָר אַלט, נאָר פשוט אַן אַנטיק, אַ מין פאַפירוס פון פרעה'ס צייטן.

„מען מאַכט שטענדיק עמיצן נאָך, ווען מען זעצט קרויט", האָט אַמאָל זיך עמיץ אויסגעדרוקט. טראָץ דעם אַלעמען איז די צניעות'דיקע, בלייכע און פרויאיש-צאַרטע לבנה אינגאַנצן אַראָפּ פון בענקל, נאָר דערפאַר, וואָס אַלטע פלעגן זיך אין איר ליבן שוין צופיל. מ'שמיסט, אַז אַ פוטוריסט גייט אין אַ לבנה-נאַכט מיטן קאָפּ צו דער ערד און האָט מורא אַ קוק צו טון אין דער העלער לבנה, אַקוראַט ווי אַן אַלטער חסיד האָט זיך געשראָקן פאַר אַן אשה, און אַז דער זעלבער האָפט אַמאָל אינסטינקטיוו אַ קוק אין בלויען הימל, האַפט ער זיך צוריק, ווי אַ חסיד בעת אַ מחשבה-זרה. מען טאָר נישט נאָר ווי אַזוי די זאַך זאָל נישט זיין — האָט זיך אונדזער יידישע ליטעראַטור גאַנץ אָפיציעל צעטיילט אין צווייען: אין אַלטער און אין נייער. דאָס זעלבע אויך מיט דער מאַלעריי.

III

לייכטן פענצטער אין די הייזער,
חעלע פענצטער אין דער נאכט,
ווי די זינערישע אויגן:
שמייכלדיק און פול מיט מאכט.
און איך לויף און טראכט:
ס'האט מיין צימער נישט קיין פענצטער
און אין הארץ — — איז פינצטער — —

לויפן, גרילצן סעמאהארן,
איילן מענטשן מאסן, מאסן — —
ווער אזוי און ווער — אזוי,
נאר אלע, אלע אין די גאסן.
און איך טראכט:
איך בין אויך א מאכט;
ס'האט אויך די וועלט פאר מיר איר ארעם נישט פארשלאסן!

IV

און גרויס, א גרויס איז אונדזער וועלט
און אומעטום — סע ליגן פעלדער מיילן ווייט פארשפרייט,
שטומע פעלדער, בעגאסענע מיט מענטשן-שווייס.
און אומעטום — סע שטייען הייזלעך אויפגעבויט
און אומעטום — פארוואלגערט זיך אן אלטער תנ"ך,
און אומעטום — בעטן מענטשן גאט.
און וואו דו קומסט — סע זינגן מאמעס קינדער פול מיט ליבע

וואס דערציילט דער

פון

סטיקלעך פון א מיסטיקערס א מ
דיינע חורזן-קעסטענעס, נאכן טויט.
זענען בעגאסען מיט טיגט און
ניט אלץ געבן. דאס ווייניקס
ליבן מיסטיקער פ

שטענדיק, ביי וואס פאר א געז
דערמאנען אין פיקוויקס געניאלי
דורך דער טור און גייט ארויס
געשען. — ווי לאנג איז דען דא,
בין איך קראנק! שפיי מיט פלאגנ
הוסט אזוי שרייענדיק, אז ס'וועט
אט אזוי, זאג איך, גייט עס אויף
אין דרויסן, זאגט דער קאלעגע
געלבלעך, ווי א צעקוועטשטע רא
אריין און קריכט אונטער די פיכ
אום זיך א מיסטיקער אין טארנא
וסט אויס די לונגען סיסטעמאטי
טראגן אין טארנאמיאסטע א לא
פאוו! דער מיסטיקער פון טארנאמ

[illegible] אזוי

אַ בּצזון [illegible] ס'איז דערוי [illegible] אַזוי שטאַרק האָ[illegible] מיך פאַרטראַכט אין מיינע מיסטישע חלומות. דערוויל איז אויפגעגאַנגען די לבנה. זי איז געשטאַנען [illegible] אין [illegible], ווי אַן אָפּגעלעבטע פרוי און איר פּנים האָט געשיינט קרענקלעך-מעלאַנכאָליש; דערמאָנט זיך [illegible] אין אַלטע [illegible] [illegible] קאָקעטיש אין [illegible] [illegible] האָבן זי [illegible] [illegible] געשרייען. [illegible] [illegible] [illegible] מיסטיקער אירן, — האָט [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] טיטל פון מיין [illegible]

[illegible] אזוי גוט [illegible] ווער געזונט-ווערן אויפן דאָקטער אין [illegible] [illegible] אַז איך בין קראַנק בּעצם תּוך-שׂכל. [illegible] [illegible] אונטער [illegible] דאָקטער [illegible]ט, ווי אַ חזן אין די הענט פון שׂונאים. [illegible] קאַלטע [illegible] האָט אַקוראַט אַזוי אויסגעקרומט, גלייך ווי [illegible] פון מאָגן. ער האָט זיך פאַרקוקט [illegible] אַ צעפּלעטע [illegible] וואַנט, אונטערגעפּויקט מיט די פינגער און געזיפצט. מיך [illegible]

— ווי אַלט זענט איר? — האָט [illegible] געפרעגט.

— 25 יאָר, יאָ.

ער האָט אויף מיר אַקוק געטון מיט אַזוי מיינע גלייך. ווי ער וואָלט זיך פאַרמאָסטן מיך שלאָגן. און זיין גאַנצע פיזיאָנאָמיע האָט געבעטן ביי מיר [illegible] אַ גראָשן פאַרצווייפלונג. מיר האָבן לאַנג זיך געקוקט אין די אויגן, אונטער-געקריכן. [illegible] צווישן אַטלעטן [illegible] אַ וואָלקע און ... איך האָב מיך אַזוי קאַפּריזנערהייט אַ צע-[illegible] געטון, אַז די טרויעריקע פּאָטעלן זענען געבליבן שטיין דערשראָקן; זיי האָבן נאָך קיינמאָל [illegible] נישט געהערט אַזעלכעס. איך האָב אָנגעטון מיין מאַנטל און אַוועק גאַרנישט רעדנדיק און גאָרנישט פרעגנדיק. די לופט אין דאָקטאָרס שטוב איז אַזוי טונקל-דרוקנד אַקוראַט, ווי דער

דאָקטאָר אַליין און די גאַס האָט מיר אָפּגעגעבן בּרוך-הבּא.

— אַרויס! — האָב איך אַ שמייכל געטון און אַוועק. איך האָב אָפּגעפּאַסט, ווי אַן עדות אין אַ חינעזישן געריכט, נאָכדעם, וואָס ער דערזעט ווידער די וועלט און מענטשן האָבן זיך אַזוי עכט מענטשלעך און עכט הינטיש אָפּגעשטעלט, מיך אָנגעקוקט און אַוועק מיט אַ רחמנות-פּנים.

פעסטעמיסטן אַפילו, וואָס טראָגן שוואַרצע ברילן אויף זייערע קרומע נעז, קאָנען נישט אָפּלייקענען, אַז דאָס שטעלט איז העלער ווען די זון שיינט.

איך בין געשטאַנען ביים דאָקטאָרס טיר און אַזוי לאַנג געקוקט מיט ברייד אויגן זיך, ביז וואַנען יענער האָט זיך דאָרטן נישט באַוויזן. איך האָב אַ צאַפּל געטון, אין ליכט פון טאָג האָט זיין בייז פּנים אויסגעזען, ווי אַ געשטאַלט פון אַ טויטן תּלין. ער האָט מיך אָפּגעמאָסטן פון אויבן אַראָפּ, אַ קראַץ געטון אין די ווייטע ווינקעלעך פון זיין גראָבער, דאָקטאָרישער נאָז און אויסגעשפּיגן.

— פאַרוואָס זענט איר אַנטלאָפן?

מיר האָבן זיך ווידער לאַנג אָנגעקוקט און מיר האָט זיך דערמאַנט עפּעס אַ מין פילם פון אַ לאַנג-פאַרגעסענער דראַמע צי-טראַגעדיע. פּלוצלונג, אָבער, האָט מיך אָנגענומען דאָס רחמנות צו דעם דאָזיקן מענטש און איך האָב אָפּגעענטפערט אַזוי עכט טראַגיש-טעאַטראַליש:

[illegible]ער, וואָס מיר איז בעסער איינס — בעסער איינס, געערטער הער דאָקטאָר.

[illegible] שוואַרצער הינט מיט אַן אַרויסגעשטרעקטער צונג איז אַדורך, זיך אָפּגעשטעלט און [illegible] נישט אַוועק ביז וואַנען דער דאָקטאָר האָט אים נישט אַוועקגעיאָגט. עטלעכע ווייסע חברה'ניקעס האָבן זיך פאַרגאַפט אויף אונדז און גע'סוד'עט זיך. מיר האָט זיך געחוקמ'ט, אַז מיר האָבן זיך אַלע אַזוי אָפּגעשטעלט צום פאָטאָגראַפירן. און איך האָב נישט אויפגעהערט צוקוקן דעם דאָקטאָר אין פּנים אַריין. האָט אַזוי פאַרקוקט זיך אַמאָל עמיץ אויף אַ חיה אין אַ קלאַטקע, צי... אַ, איך, גאָט ווייס!

דער דאָקטאָר האָט פּלוצלונג [illegible] בייזע הענט אין די הויזן-קעשענעס, אָנגענומען אַ פינצטערע מינע, ווי אַ מאַנדאַרין און באַוועגט מיט זיינע גראָבע, בלוין-בלויע ליפּן, וואָס האָבן ווי געשאָלטן די וועלט. — יינגערמאַן — האָט ער אַ זאָג געטון, איר זענט [illegible] [illegible], און מוז עס אייך דערציילן!

צעקרייעט היינט אין דערפרי, אַז דאָס גאַנצע בלוט האָט אין מיר אויסגעקאָכט. דורך די שפּאַלטן פון מיינע לאָדן און דורכ'ן האַרץ מיינעם גיסן זיך שטראַלן אויף מיין געלעגער, ווי קונדיסים, שטעכן מיר די אויגן, ווי אַלטע חברים און גלעטן מיינע בלייכע באַקן. ערגיץ אין אַ ווינקל האָט די גרינע לחה מיינע זיך אונטערגעצינדן אין דער ליכט און ווינקט ממוריש צו מיר, ווי זי זאָל זאָגן: מיין צייט איז געקומען.

דער גרינער וואַלד אַקעגן מיין פענצטער זעט אויס, ווי אַ גרויסער באַרג, אויוון פאַרשפּיצט. נעכטן האָט מיין קראַנק פּנים זיך געשפּיגלט אין ברויזנדן טייך און היינט ווען מיך אָפּשפּיגלען טויזנט גליקלעכע שוואַרצאַפּלען. דער געל-גאָלדענער וועג, וואָס פירט אין וואַלד איז באַשטעלט איןביידע זייטן מיט פאַרשפּיצטע נאָדל-ביימער און פון מען אַרויס קריכן אַרויס די אויסגע-בלאָפּענע מוראַשקעס, ווי אַ דעמאָבליזירטע אַרמע, לויפן-אום אַהין-און-צוריק, יאָגן זיך, קרייצן זיך, ווי ײדן ביי מנחה און קווענקלען פון דער זון, ווי אויפגעשטאַנענע חולים.

איך האָב מיך איינגעהילט אין מיין גרויען, צעריסענעם מאַנטל און זיך געלאָזט אויפן ברייטן, בלאָטיקן טאַרנאָמיאַסטער וועג. אַלטע פוירן מיט אָפּגעשוירענע האָר און מיט סענקעוואַטע שטעקנס באַגריסן מיך, ווי אַן אַלטן באַקאַנטן, קוקן מיר נאָך און לאָזן זיך אַוועק. הונט שטעלן אויף פון פרייד זייערע לאַפּן, געניצן פון גליק און באַגריסן מיך מיט אַ ביל. — איר האָט אַמאָל געליינט דאָס בוך, ווי אַזוי ראַסקאָלניקאָוו איז ווידער אויפגעש-טאַנען בום לעבן? — ניין, דאָס ווייסט איר נישט. איך האָב עס מיר אַליין דערציילט און געשמייכלט. צוגעהאַלטן מיר דאָס מויל און זיך צערעדט מיט מיר אַליין.

דו זעסט דעם בוים? — איינגאַנצן זעט ער אויס, ווי אַ העלפאַנט מיט אַ פאַרריסע-נעם ריסל. ביי דעם דאָזיקן בוים האָב איך אַמאָל מיינע לידער געשריבן, היינט דרייט ער זיך אויס צו זיין חבר, פאַלאַנגט פון אים, דוכט זיך, אַ שמעק טאַבאַק און איז ווי געעלטערט געוואָרן. אַן אַלטע טאָפּאָלע מיט אַן אויסגעהוילטן בויך האָט זיך אויסגעבויגן צום וועג, זוכט עפּעס אין דער בלאָטע, מאַכט גומנאַסטיק און וויינט פון פרייד מיט ברוינער זשיוויצע. פון אַ קליין בערגל קוקט אַהער אַ קליין צלמ'ל, ווי אַ קונדאַס, דערציילט פריילעך ווי אַזוי

אויס מיין בוך „לידער פון לעבן".

פון צבי כהן.

I

און ווער סע זינגט דאָס ליד פון אוממאַכט—
איך זינג דאָס ליד פון דער ענערגיע — — —
ווייל אמת איז דאָך פאַרט,
אַז ס'האָט געלעבט צי ס'לעבט אַ סווען העדען אויף דער וועלט.
וואָס האָט האַלב שמייכלנדיק שפּאַצירט געפירן שיר פון קעלט,
וואָס האָט ענערגיש-שטיל און אויסגעהאַלטן — ווי אַ וואורט
אין שטורם
געשיפּט זיך אין דער פינצטערניש פון טייוולס-נאַכט,
פון הונגער-פּיין פאַרשמאַכט
און דאָך —
פול קאַלטער רויקייט און מעכטיין שטיינער-מאַכט!
ווייל אמת איז דאָך פאַרט,
אַז ס'איז פאַראַן אין מערך אַזאַ מין אַרט,
וואָס זאָגט: זיי דרייסט
און ווייס,
אַז ס'זענען אַלע צוימען
אויפן וועג צו דיינע טרוימען,
מער נייעז ווי פאַרפוילטע ברעטלעך
און — אַז נאָר סיסטעם און שטאַרקן ווילן

אַ באַזוך. נאָר ס'איז דערווייל נאַכט געוואָרן. אַזוי שטאַרק האָב איך מיך פאַרטראַכט אין מיינע מיסטישע חלומות. דערווייל איז אויפגעגאַנגען די לבנה. זי איז געשטאַנען אַביסל אָנגעברוגזט און באַשיידן, ווי אַן אָפּגעלעבטע פרוי און איר פּנים האָט געשיינט קרענקלעך-מעלאַנכאָליש; דערמאַנט זיך אַודאי אין אַלטע יאָרן, ווען זי פלעגט זיך שפּילן קאָקעטיש אין באַהעלטעניש און פּאָעטן האָבן זי אַרויסגערופן מיט ליבע-אויסגעשרייען. ווי באַלד אָבער זי האָט מיך דערזען, דעם טאַרנאָמיאַסטער, מיסטיקער אירן, — האָט זי אַ שמייכל געטון.

ווי לאַנג איז דאָ, אַז איך האָב געשריבן דאָס ערשטע קאַפּיטל פון מיין טאָג-בוך?

III

מיר איז עפּעס אַזוי גוט בייַם האַרץ, אַז איך וויל ווידער געזונט-ווערן אויפן רעכטן אמת. איך בין געווען דאָס ערשטע מאָל זייט איך בין קראַנק ביים דאָקטאָר און געציטערט אונטער זיינע גראָבע הענט, ווי אַ הין אין די הענט פון שוחט. זיין סקעלעטיש פּנים האָט זיך יעדער מאָל אַקוראַט אַזוי אויסגעקרומט, גלייך ווי אים זאָל שלאָגן אַ שטינקענדיקער גאַז פון מאָגן. ער האָט זיך פאַרקוקט טעמפּ אויף אַ צעפּלאָשעטע פערד אויף דער וואַנט, אונטערגעפּויקט מיט די פינגער און געזיפצט.

— ווי אַלט זענט איר? — האָט ער מיך געפרעגט.

— 25 יאָר, יאָ.

ער האָט אויף מיר אַקוק געטון מיט ... מיינע גלייך ווי ער וואָלט זיך פאַרמאָסטן מיך שלאָגן און זיין גאַנצע פיזיאָגנאָמיע האָט געבעטן ביי מיר פאַר אַ גראָשן פאַרצווייפלונג. מיר האָבן לאַנג זיך געקוקט אין די אויגן, אונטער-געברומט, ווי צוויי אַטלעטן פאַר אַ וואַלקע און ... איך האָב מיך אַזוי קאַפּריז-נערוועז אַ צעלאַך געטון, אַז די טרויעריקע פּאָטעלן זענען געבליבן שטיין דערשראָקן; זיי האָבן נאָך קיינמאָל דאָ נישט געהערט אַזעלכעס. איך האָב אָנגעטון מיין מאַנטל און אַוועק גאָרנישט רעדנדיק און גאָרנישט פרעגנדיק. די לופט אין דאָקטאָרס שטוב איז אַזוי טונקל-דרוקנד אַקוראַט, ווי דער

דאָקטאָר אַליין. און די גאַס האָט מיר אָפּגעגעבן ברוך-הבא.

— אַרויס! — האָב איך אַ שמייכל געטון און אַוועק. איך האָב אָפּגע... אַן עדות אין אַ חינעזישן געריכט נאָכדעם, וואָס ... דער רוצח ווי... און מענטשן האָבן זיך אַזוי עכט-מענטשלעך און עכט הינטיש ... מיך אָנגעקוקט און אַוועק מיט אַ רחמנות-פּנים.

פּעטעמיסטן אַפילו, וואָס טראָגן שוואַרצע ברילן אויף זייערע ... קאָנען נישט אָפּלייקענען, אַז גאַס וועלט איז העכלעך, ווען ... איך בין געשטאַנען ביים דאָקטאָרס-טיר און אַזוי לאַנג געקוקט אַרום זיך, ביז וואַנען יענער האָט זיך דאָרטן נישט באַוויזן. איך ה... געטון. אין ליכט פון טאָג האָט זיין ביין-פּנים אויסגעזען, ווי פון אַ טויטן תלין. ער האָט מיך אָפּגעמאָסטן פון אויבן אַראָפּ, אַ י... אין די רויטע ווינפּערלעך פון זיין גראָבער, דאָקטאָרישער נאָז און אויג...

— פאַרוואָס זענט איר אַנטלאָפן?

מיר האָבן זיך ווידער לאַנג אָנגעקוקט און מיר האָט זיך דער... אַ מין פּויזע פון אַ לאַנג-פאַרגעסענער דראַמע צי טראַגעדיע. ... אָבער, האָט מיך אָנגענומען דאָס רחמנות צו דעם דאַזיקן מענט... האָב אָפּגעענטפערט אַזוי עכט טראַגיש-טעאַטראַליש:

— דערפאַר, וואָס מיר איז אַלץ איינס — אַלץ איינס, געערטער הע...

אַ גרויסער, שוואַרצער הינט מיט אַן אַרויסגעשטרעקטער צונג איז ... אָפּגעשטעלט און מיר נישט אַוועק ביז וואַנען דער דאָקטאָר האָט אַוועקגעיאָגט. עטלעכע ווייסע חברה'ניקעס האָבן זיך פאַרגאַפט און געסוד'עט זיך. מיר האָט זיך געחלומ'ט, אַז מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט צום פאָטאָגראַפירן, און איך האָב נישט אויפגעהערט ... דאָקטאָר אין פּנים אַריין. אָט אַזוי פאַרקוקט זיך אַמאָל עמיץ אויף אַ קלאַטקע, צי... איין גאָט ווייס!

דער דאָקטאָר האָט פּלוצלונג פאַרשטעקט ביידע הענט אין די הויז... אָנגענומען אַ פינצטערע מינע, ווי אַ מאַנדאַרין און באַוועגט מיט זי... בלוין-בלויע ליפּן, וואָס האָבן ווי געשאָלטן די וועלט. — יינגער... ער אַ זאָג געטון — איר זענט שווינדזוכטיק. איך מוז עס אייך דער...

דער וועג צו דער קונסט.

פון ש. ג.

דער וועג צו דער קונסט האָט אונדז אָפּגעקאָסט פיל מער, וויפיל דער וועג צו דער וויסנשאַפט און דאָך — זענען די רעזולטאַטן זייער טרויריקע. דער דראָטן-טעלעגראַף מוז אָפּטרעטן וועג דעם דראָטלאָזן טעלעגראַף, ווייל דער צווייטער איז פאָלקאָמער; אין בוך, אָבער, טרעט אָפּ וועג דעם צווייטן נאָר דערפאַר, ווייל דאָס אַלטע איז גלאַט-אַזוי נמאס געוואָרן. אין דער צייט, וואָס פון דער מאַשין גייט אַרויך און אַלץ אַרבעט גוט און שנעל — האַלט די קונסט ביי באַנקראָט און מ׳מעג שוין זי רעכענען פאַר אָפּגעזאָגט. אַלע רפואות, ווייזט אויס, זענען נאָר אויף דערווייל; נאָך אַביסל אָפּצושלעפּן, דער טויט קומט אָבער סיסטעמאַטיש און גייט זיין וועג. באַלד וועט מער נישט זיין קיין „קונסט" אויף דער וועלט!

די דאָזיקע ווערטער זענען נישט גלאַט-אַזוי, נאָר — ס׳וועט יעדער קונסטלער דערין מודה זיין. דאָס וואָרט איז געשטאָרבן פאַר אונדז און ווי-אַזוי מ׳זאָל עס נישט אָרדענען — וועלן מיר אַלץ בלייבן גלייכגילטיק: סע ווירקט מער נישט קיין שום בוך אויף אַ באַלעזטן מענטש! דאָס זעלבע איז מיט פּאָעזיע, מאַלעריי, סקולפּטור און אַזוי וועט עס אויך זיין מיטן טעאַטער, וואָס קראַכט שוין אונטער דער קאָנקורענץ. פון פּראָגרעסיוון קינאָמאַטאָגראַף. אָבער דאָס איז אויך נישט מער, ווי אַ בעסערונג פאַרן טויט. מיט דער צייט וועלן זיך אומדרייען טויזנטער מענטשן אין די גאַסן און זוכן אַזאַ מין זאַך, וואָס זאָל ווירקן אויף די נערוון, ס׳וועט אָבער זיך שוין אַזאַלכעס נישט געפינען. יעדער ליד וועט זיין אויסגעזינגען און יעדער וואָרט — אויסגעזאָגט — — פון אַלעסאַן וועט פאַרבלייבן אַ חברה אַלטע, געלע שמות און משונה׳דיקע צורות — מער גאָרנישט!

בעטהאָווענס-סימפאָניעס ווילן נישט ווירקן מער און [illegible]

אַ תקנה און איך
שענערס פון דעם
כער, אַז איר וועט

ן אויף אַ געוויסער
ווערן; דאָס זעלבע
איך פלעג מאָלן צו

ווי ביז היינט, וועט

אַנאָנימוס.

אריין אין אַ געפיל פון עקל און אומצופרידנקייט. ער וויל אָבער מיט זיי נישט טשעפען און פאַרטראָגט אַלץ מיט אַן אייזערן געדולד פון עמיצן, וואָס אָנערקענט די נויטווענדיקייט.

– שמואל, וויפיל קומט פאַר שעלטן דעם גלח?

– שמואל, זאָג, וויפיל שטייט אים אַן יאַניקן פאַר טשעפן מיט מאַניען אין מיטן דער גאַס?

שמואל דרייט זיך דאַמאָלס אַרום מיט די הענט אין די ... ויזן-קעשענעס און שמייכלט. אַזוי, האַלט ער, איז דיפלאָמאַטיש, ווען מ'קאָן נישט אַנדערש האַנדלען. ערשט דאַמאָלס ווען חברה נעמען אים אויף די אַקסלען און ווילן אים אַרויסוואַרפן דורכן פענצטער – הויבט ער אָן אויף אַן אמת צושרייען און צוואַרפן מיט די פיס, ביז וואַנען חברה איז זיך מרחם און מ'לאָזט אים אַראָפּ.

– יאָ, שמייכלט ער, אָבער, וואָס איז מיין מאַרינאַרקע שולדיק? וואָס האָט זי אייך געטון?

– שמואל, מיר ווילן, אַז זאָלסט אונדז איינגעבן אין געריכט. זאָג, וואָס פאַר אַ שטראָף?

– ביז 6 חדשים – ענטפערט ער דאַמאָלס געלאַסן און שמייכלט. לויטן פּאַראַגראַף... № קומט פון איין טאָג ביז 6 חדשים.

דער עולם קייכט פון געלעכטער. נאָר שמואל איז שוין ווידער ערנסט און ער פוצט זיין מלבוש אַזוי ערנסט, אַז דער שטערן פאַרקנייטשט זיך און זיינע אויגן דריקן אויס די זעלבע פאַראַכטונג, וואָס אַשרייבער, ווען ט'פאַרגיסן זיך מיט טינט זיינע כתבים. דערנאָך בלייבט ער זיצן פלוצלונג שטיל און חברה פילן אינסטינקטיוו, אַז דער וויץ איז געענדיקט.

– חאַפּט דיך דער טשאָרט! — שרייט אויס דער לעצטער שגץ איידער ער גייט אַוועק; ער זאָגט דאָס מיט אַ שמייכל און הייטן הייסט עס אַ „גוטן טאָג".

– צום ווידערזען – ענטפערט דערויף שמואל און פאַרטראַכט זיך. ער האָט געחאַפּט, קלערט ער, אַ מצות. נישט איין טאָג, נאָר 3 טעג אַרעסט, 3 טעג.

*וועגן „אַלוועלטליכן יידישן קאָנגרעס"

פון משה זילבערטאָן.

דער אַלוועלטלעכער יידישער קאָנגרעס איז אַמלעצטן געוואָרן אַקטועל. אונדזער „פּרעסע" ווידמעט אים גאַנץ לאַנגע אַרטיקלען; אונדזערע אָרטאָדאָקסן ציטערן נעבעך, אַז די מטה זאָל ווי דאָס מאָל נישט פאַרנאַרן, און זיי קוועקלען זיך, שטעלן באַדינגונגען און זענען זיך מישב. אַנדערע, ווייטער, געפעלט גלאַט נישט די כלל-ישראל פּאָליטיק און ט'גיסט זיך מיט שטן-זית אויף וואָס די וועלט שטייט. דערווייל האָט מען געלאָזט אין אַזייט די הויפּט-פראַגע: אין וואָס פאַרע האָטן דאַרף דער דאָזיקער קאָנגרעס זיין?

קודם-כל האָט שוין די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אויסגערופן דעם קאָנגרעס און צוגעגעבן „פאַרן ווידעראויפבויען פון ארץ-ישראל" פאַרשטייט זיך, אַז אויך די איניציאַטיווע געהערט זיי און אַט האָבן דיראָזיקע ציוניסטן, וואָס קוקן גאָר דורך זייערע ווייס-בלויע ארץ-ישראל ברילן, שוין געגעבן דעם קאָנגרעס זיין פאָרם און דערמיט צוגענומען דאָס וואָס וואָלט געקאָנט דינען אַלס הויפּט-טעמע פאַרן קאָנגרעס: וואוהין צוגיין?

ס'איז זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז דער פּראָלעטאַריאַט קאָן מער אַהער נישט קומען: פאַר אים איז נאָך ארץ-ישראל נישט דאָס איינציקע מיטל, אַז די איינציקע פראַגע זאָל באַשטיין אין: „ווי אַזוי צובויען". די אָרטאָדאָקסיע וויל אויך נישט קומען צום טיש, וואו די אָפיצעלע בעלי-הבתים זענען די ציוניסטן, די מושלים. דאָס זעלבע איז אויך מיט אַלע אַנדערע בירגערלעכע פּאַרטייען און מ'קאָן שוין האָפן,

---

*דאָס דאָזיקע אַרטיקל איז נישט דער פּאָליטישער אויסדרוק פון „...", ווייל מיר האָבן בכלל דערמיט נישט צוטון; מיר געבן, אָבער, אָרט פאַר דעם אַרטיקל דורך די אָפּגעהיטקייט פון מחבר, וואָס זאָגט אַרויס זיין מיינונג קורץ און אויפריכטיק.

„גאַנץ אַראָפּ שפּייזט זיך מיט רעשטלעך, מעלה-גירה'ט אַלטע, אויסגעדראָשענע באַגריפן, ווי אַ קו. דער עולם האָט זיך שוין אַזוי-פיל אָנגעגעסן מיט דעם אַלטן, ווי אַן אָקס — מיט גראָז". אַזעלכע און ענלעכע אַפאָריזמען זאָלן אַן די היציקע רעדעס זייערע און — זייערע ביכער. דאָס וואָרט, האַלטן נײַ, קאָן אַזוי לאַנג ווירקן אויף אונדזערע עמאָציעס — ווי לאַנג ס'איז נײַ און פריש, ווערט עס אָבער אַלט און אָפּגענוצט, דאַן — איז דערפון געוואָרן אַ שמאַטע. דער זעלבער דאַנטאָ, וואָס האָט געהאַט די זכיה אַזוי לאַנג אינטערעסאַנט צו זיין מיט זיין „געטלעכער קאָמעדיע" — וואַרפט היינט אָן אויף אונדז אַ מרה-שחורה. אַזוי איז עס מיט דער ראָמאַנטיק און ערשט-אַלט-געוואָרענעם רעאַליזם. פאַר וואָס? קודם-כל דערפאַר, וואָס דער אינהאַלט איז אַראָפּ פון דער סצענע. די באַגריפן זענען אַנדערש געוואָרן, אָנגענומען אַן אַנדער טעמפּאָ און רייכער געוואָרן. צווייטנס איז יענער פאָרם אָפּגעריבן געוואָרן; מיר האָבן זיך שוין, הייסט עס, צו יענעם פאָרם צוגעוואוינט, אַקוראַט ווי אַ תּלין געוויינט זיך צו מיטן טויט און אַ מאַשיניסט — צום רויש פון דער מאַשין, אָדער: ווי אַ יידישער ליטעראַט געוויינט זיך צום דלות און אַ כּלי-טוער — צו דער גנבה. כּדי צו ווירקן אויף אונדזערע אַטראָפירטע נערוועץ דאַרף מען האָבן גאַנץ אַנדערע מיטלען און גאַנץ אַנדערע פאָרמען! — דער קצור פון דער פוטוריסטישער אידעע.

אונדזערע שטאָלערנע מוחות און עלעקטרישע נערוון, וואָס שפּרייטן זיך אויס, ווי אַ דראָטן-נעץ אין אונדזער קוביסטישן קערפּער, זענען אומרויק, ווי די אומרו אַליין. מיר זעען מער נישט קיין פּיאָלעטישע, נאָר — בלוטיקע שקיעות. אָנשטאַט פרילינג-וואַמערלעך ריטשקען זיך ריטשקעלעך פון בלוט מיט אייטער און אָנשטאָט אַ לייכט אָוונט-ווינטל פליט-אום דער צע'שרפ'עטער שגעון, באַפּעפערט מיט תאווה. — גענוג געבענטשט גאָט! דער געבעכיקער גרינבערג האָט אויף זיך גענומען די הייליקע מיסיע אים צושעלטן מיט טויטע קללות, זיך צורייצן מיט אים, אַז די גאַל זאָל אים פּלאַצן און אַלע אַנדערע שטייען אויך נישט ליידיק: מאַרקיש איז אים מכבד מיט אַ היטל בלוט און ראַוויטש שיקט אויף אים זיינע לידער, ווי קודלעוואַטע הינט. אים דערווידער וועט ער לעבן ניינציק יאָר! — אָט איז דער אינהאַלט פון דעם נײַ געשאַפענעם.

מיינען אָבער אונדזערע פוטוריסטן, אַז דערמיט האָבן זיי יוצא געווען? — — —

פועלן, אַז מענטשן זאָל נישט צוליב אומריינקייט אָפּגעגעסן ווערן פון באַצילן און נאָר זי וואָלט געקאָנט מאַכן ייִנגעלייט פאַר פעיקע, ענערגישע און גליקלעכע, אַקוראַט ווי זי נעמט היינט דאָס אַלץ צו מאַכט אַזעלכע אָנהענגער פאַר אומגליקלעכע! — איך בין איבערצייגט, אַז יעדער אַגיטאַציע פאַר גומנאַסטיק וואָלט איין קונסטלערס האַנט געוואָרן אַ פּרעכטיק ווערק, וואָס וואָלט טויזנט מאָל מער געווירקט, ווי די לאַנגווייליקע, אויסגעדראָשענע מליצות פון אַ פּראָפעסאָר; יעדער ראָמאַן, ווי אַזוי עמיץ האָט געוווּנען אַ מיידל, קאַריערע, רום א. אַ. וו. וואָלט זיכער מער אויפגעלעבט, איידער אַ נודנע ווערק פול מיט טעאָריעס וועגן דעם און נאָך אַזעלכע זאַכן, געשריבן דורך אַ קאַליקע, וואָס הויבט נישט אָן צווויסן דעם וועג צום מענטשלעכן האַרץ.

דאָס אַלדינג איז גערעדט דאָ בנוגע דעם בוך, איך וויל אָבער נישט אָפּלאָזן דאָס, אַז דער קונסטלער קאָן לעבעדיק אויך עפּעס טון. איבעריקנס זענען פאַראַן אַזעלכע קונסטלער, וואָס קאָנען אַריינברענגען לעבן אומעטום. ס'זענען פאַראַן אַזאַלכע מענטשן וואָס האָבן דאָס מיטל אָנגענעם צומאַכן די צייט; ס'זענען פאַראַן אַזאַלכע מענטשן, וואָס קאָנען וועבן דאָס גליק פון גאָרנישט, אַקוראַט ווי מ'וועבט היינט דאָס אומגליק פון גאָרנישט.

פאַראַן אַזאַלכע, וואָס טענה'ן, אַז דאָס לעבן האָט אַזוי געמאַכט. איך וויל אָבער דערמאַנען אין דעם, אַז דאָס לעבן איז זייער עלאַסטיש. איך גלויב, אַז דער זעלבער ייִנגערמאַן, וואָס פאַלט אַריין אין אַ מרה-שחורה דערפון, וואָס דער הימל זעט אויס, ווי בליי און וואָס דער רעגן איז געגליכן צו טרערן, — דער זעלבער ייִנגערמאַן וואָלט גאָר אַריינגעפאַלן אין אַ שמחה דערפון, וואָס די פּרות זענען אַראָפּגענומען און וואָס די פעלדער זענען פאַרזייעט, דער זעלבער פאַרשוין, וואָס ענדיקט היינט לעזן אַ בוך, קוקט אָן אַ בילד, הערט שפּילן — און כאַלט-אַנידער אויפן בעט דורכגעגעסן פון מרה-שחורה, — דער זעלבער וואָלט אפשר גאָר זיך דערמאַנט, אַז ער האָט אַ נויטיקן בריף אַוועקצושיקן; אַז מ'וואָלט באַדאַרפן אָפּפרישן דעם אַנצוג א. אַ. וו. א. אַ. וו.

דאַנקען גאָט, האַלט עס נאָך נישט אַזוי שלעכט. דאָס לעבן איז דאָך שטאַרקער פון דער קונסט און די מערהייט הערט גלייכער די שטים פון גליק איידער די שטים פון אומגליק. מיר ווילן נאָר זאָגן, אַז כּדי די קונסט זאָל מאַכן ריזן-שריט; כּדי די קונסט זאָל גיין ווייטער, נישט — צוריק, דאַרף זי זיין גלייך מיט דער וויסנשאַפט: וועלן פאַרשענערן דאָס לעבן, נישט ערגער מאַכן עס.

סאַלאַמאַנדריע

וואָס בינדט דיך סיסטעמאַטיש און נאַרט אַריין דיך אין זיין נעץ,
און וויים,
אַז יעדער טרויעריקער מאָמענט,
יעדער לעבנס=בטול אַרגומענט,
וואָס וועבט אַרום דיך, ווי אַ שפּין
און זאָגט דיר: „ניין, סע פעלט אַ זין", —
דאָס איז אַ גייסטישע באַציל,
וואָס עסט זיך איין אין דיינע לונגען און מאַכט זיי פויל,
וואָס עסט אין האַרץ זיך איין און מאַכט עס — הויל.
ווייל עס איז יעדער פראַגע שוין אַ קרענק
און יעדער צווייפלונג איז אַ שונא פונם לעבן,
ווייל ס'פרעגט נישט, נאָר סע זוכט, דאָס פישעלע אין וואַסער,
דאָס, וואָס ס'האָט דער היינט אים אָפּגעגעבן.
און יעדער גראָז אין פעלד
און יעדער קליינע בריאה אויף גאָרער וועלט —
ווער פרעגט דאָס,
„צוואָס?",
ווען נאָר סע קומט נישט אָן יעדער אויסוועג אָן די נויט
און שטעלט=אַוועק דעם גרעסטן פראַגע=צייכן:
דעם טויט...
און ווייל דען מער די לונג, ווי דיינע לופט,

געלאַסן אַ פוגל מיט אַ ברוין
אַט, ווי ראַספּוטין, שלעפט זיך
גט-צו מעלאַנכאָליש און שטיל,
ט, טראַכט ער וועט דער גאַנצער
וזן נעכטיקן אין שטאָט, ביי

אַרץ פענצטערל, ווי אַ בלינד
ין זיך די שטאָט-יאַטקעס, לו-
ר שול, קוקן צו מיר טעמפּ און
ן מיין פענצטער שטרעקן-אויס
פייגן איבער דעם צווייטן און
וואָס איז שוין, אַז אַקעגן מיר
, ווי סטענגעס און קוקט אויף
כט איך, וועל איך שוין לאַנג
איך ליגן נעבן „איר" אויפן
און צוערן זיך צום קראַקעריי
טאָרבן אין שטאָט, אומגעקומען
נרס טאַכטער איז אַוועק מיט

אין די בלאָמעס, גליין מיין
עקטיוו און עס איז מיר אַריין
מערב, דוכט זיך, איז אַ שטיקל
רויסצולאָכן און ווינקט צו מיר
וועלן מיך אויספרווון, צי איך
בלעס זענען פלוצלונג לוסטיק

און אָהעריקע טאַטעס, באַוואַקסענע און שטילע, בהענען ברוים אין שטוב.

און וואו דו קומסט — דער שטילער בית־הקברות איז פאַרצוויטט — — —

און ס׳איז כלל קיין מורא נישטאָ,
כל זמן דו זעסט אַ מענטש פאַר דיינע אויגן — —

— — — — — — — —

און יעדער פון אונדז קאָן אַ קראַפט זיין אויף זיין היכטיק אַרט
און יעדער איינער קאָן געהערט זיין,
ווען נאָר ער זוכט דעם וועג, נישט —: באַווייזט אַ פאַרלוירן וואָרט —

V

און אין יעדער האַרץ איז דאָך אַזויפיל ליכט פאַראַן
און אַזוי פיל פרייד,
וואָס איז גרייט
מיטן ערשטן שטראַל אויסצוברעכן, ווי אַ גליק־פאָנטאַן;
און אין יעדנס מאַרך
שלאָפט די ליבע
גרייט אויפצושטיין,
ווי אַ פריש־געבוירענער קוואַל;
שטאַרק און קריסטאַל ריין.
און יעדער מינדסטע פרייד
קאָן דאָך אונדז, ווי די קינדער, פאַרגעסן מאַכן אין אַלע ליד.

— — —

III

ליכטיקע פענצטער אין די הייזער,
העלע פענצטער אין דער נאכט,
ווי די זינגערישע אויגן:
שמייכלדיק און פול מיט מאכט.
און איך לויף און טראכט:
ס'האט מיין ציטער נישט קיין פענצטער
און אין הארץ — — איז פינצטער — —

לויפן, גרילצן סעמאפארן,
אײלן מענטשן מאמען, מאסן — —
ווער אזוי און ווער — אזוי,
נאר אלע, אלע אין די גאסן.
און איך טראכט:
איך בין אויך א מאכט;
ס'האט אויך די וועלט פאר מיר איר ארעם נישט פארשלאסן!

IV

און גרויס, א גרויס איז אונדזער וועלט
און אומעטום — סע ליגן פעלדער מײלן ווייט פארשפרייט,
שטומע פעלדער, בענאסענע מיט מענטשן־שווייס.
און אומעטום — סע שטייען הייזלעך אויסגעבויט
און אומעטום — פארוואלגערט זיך אן אלטער תנ"ך,
און אומעטום — בעטן מענטשן גאט.
און וואו דו קומסט — סע זוינן מאמעס קינדער פול מיט ליבע

וואס דערציילט דער מיסטיקער פון טארנאמיאסטא.

פון אישעיה זינגער.

שטיקלעך פון א מיסטיקערס א טאג־בוך, און א רעטע. געפינען פארקנייטשט אין זיינע הויזן־קעשענעס, נאכן טויט. אסאך בלעטלעך אין מאנוסקריפט פעלן, אדער זענען באגאסן מיט טינט און פארשטעכט מיט פוטער, דורך וואס מיר קענען נישט אלץ געבן. דאס ווייניקע וועט, אבער, אויך גענוג זיין צוקאפגן דעם ליבן מיסטיקער פון טארנאמיאסטא, עליו־השלום.

I

שטענדיק, ביי וואס פאר א געדאנק איך זאל נישט האלטן, טו איך מיך דערמאנען אין פיקוויקס גאניאלישן געדאנק. ווי אזוי א מענטש גייט אריין דורך דער טיר און גייט ארויס דורכן פענצטער. דאס זעלבע איז יעצט געשען. — ווי לאנג איז זען דא, אז איך בין געזונט געוועזן? — און יעצט בין איך קראנק! שפיי מיט פלאגמא, ווי אקער אוּאיילד מיט פאראדאקסן און הוסט אזוי שרייענדיק, אז ס'וועט קיינער נישט לייקענען אין מיין ערגסטקייט. — אט אזוי, זאג איך, גייט עס אויף אונדזער וועלט.

אין דרויסן, זאגט דער קאלענדאר, איז חודש מארץ און דער שניי איז געלבלעך, ווי א צעקוועטשטע ראנע. קוקט מיט תרעומות אין בלייערנעם הימל אריין און קריכט אונטער די פיס, ווי א גוסס. אין דער זעלבער צייט דרייט זיך א מיסטיקער אין טארנאמיאסטא — אט אזוי הייסט מיין שטעטל — און הוסט אויס די לונגען סיסטעמאטיש. — אין איינעם פון די גרויע טעג וועט מען טראגן אין טארנאמיאסטא א לאנגע מטה, באדעקט מיט א שווארצער טוך. אוו דער מיסטיקער פון טארנאמיאסטא האט זיך געפאקט